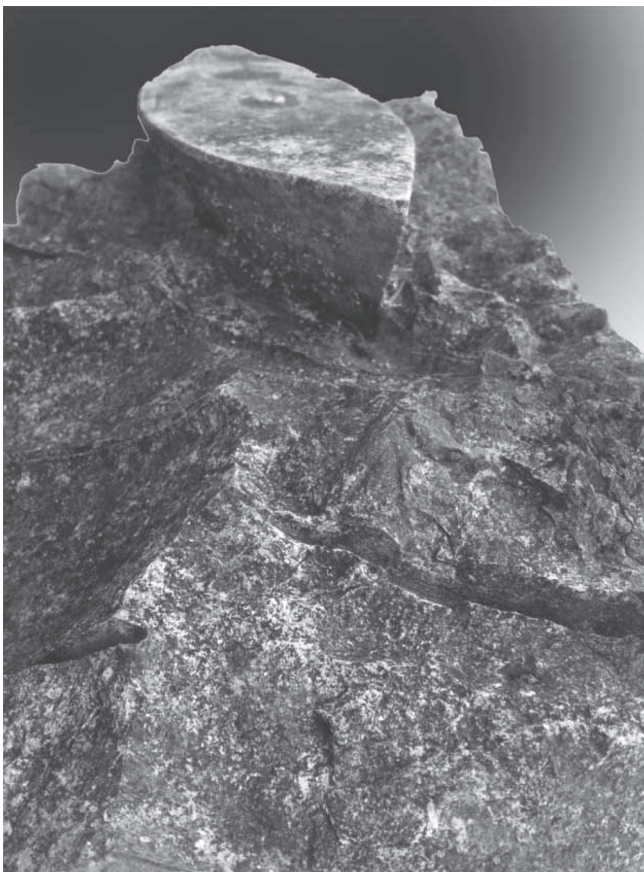

Dr. Nevenka Bogataj, Andragoški center Slovenije

RECENZIJA KNJIGE ZNAMENJA TRAJNOSTI

Bogataj, Nevenka, ur. (2013). *Znamenja trajnosti*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije, 188 strani.

Znamenja trajnosti so zbir slovenskih primerov in sporočil o izvori in praksah trajnosti na Slovenskem. Zbrali smo jih z namenom vzpostaviti domačo referenčno točko trajnosti, ki je izostala celo v desetletju vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj in javnih vlaganjih v različne projekte (npr. Mlinar, 2010). Poudarek na domačih, slovenskih izkušnjah, ki povezujejo preteklost s prihodnostjo, je namenska protiutež vsenavzočemu zgledovanju po tujih pristopih in strategijah. Opozarja na pomanjkanje opazovanja lastne tradicije in lastnega okolja in učenja iz njiju. Ali lahko trdimo, da je slovenska tradicija v trajnostni misli močna? *Znamenja trajnosti* na vprašanje dajejo pritrdilen odgovor, čeprav za zdaj ostajata vloga in pomen domačih praks v strokovni in širši javnosti večinoma še prezrta.

Javno osmišljanje prezrtih praks je zastavljano tako, da se ob njih opismenimo z vseh treh vidikov trajnosti – ekološkega, socialnega in ekonomskega – ter da bralec

lahko ustvarjalno prispeva k razvojnemu preboju in spremembam. Zato je knjiga strukturirana v:

- uvodni del, ki braleca vpelje v tematiko tudi z ume-tnostnim besedilom,
- klasična besedila o trajnosti, ki razgrnejo temeljne pojme,
- opis domačih praks nekdanj in danes ter
- pogled v prihodnost.

Vsak prispevek *Znamenj trajnosti* je zaključena celota, zgodba, ki jo bralec lahko plemeniti tudi s perspektivo lastnih izkušenj in zanimanj. Nekateri primeri bolj izpostavljajo gospodarski vidik razvoja, drugi pa bolj poudarjajo medsebojno organiziranje, da bi bil gospodarski preboj sploh mogoč. Ključna elementa razvoja – vir in skupnost – vključujejo vsi. Z leposlovnimi odlomki je poudarjena kompleksnost tematike »trajnost«, ki ni le strateške narave in znanstvene osnove, ampak je tako vsakdanje vsenavzoča, da jo lahko zasledimo tudi na simbolni ravni. Zato je nekaj prispevkov esejističnih, sicer pa jih je večina strukturirana v sledeč model: opis primera ima na začetku uvod s splošno časovno in prostorsko predstavitevjo, v zaključku pa ovrednotenje z vidika trajnostne misli. Posebej zanimivi so arhivski viri, ki so širši javnosti težko dostopni, a prinašajo sporočila o domačih praksah iz 15., 18. in 19. stoletja.

Z vidika izbora avtorjev gre za zanimivo enovitost različnih pogledov na problematiko, ki si svojo znanstveno osnovo šele ustvarja. Nenačrtno je večina avtorjev osnovnošolskih, srednješolskih ali univerzitetnih učiteljev oziroma strokovnih delavcev v izobraževanju odraslih. Zastopani so različni strokovni profili in življenjske ter strokovne izkušnje, ki so kratko predstavljene v uvodnem delu. Uvodnike v poglavja in dvanajst primerov je predstavil Boštjan Anko. Urednica, avtorica enega opisa primera in zaključnih dveh besedil je Nevenka Bogataj, primere trajnosti v nadaljevanju pa predstavljajo Mihaela Flisar, Alenka Gaberščik, Bernard Goršak, Zdenka Jamnik, Jiri Kočica, Matija Kovačič, Avgust Lenar (tudi avtor večine fotografij), Jože Maček, Jože Mihelič (avtor dveh opisov primerov), Melita Oražem, Patricija Rejec, Maja Rupnik, Andrej Sovinc, Nataša Škofic Krajnc, Rajko Štefanič in Marjan Tomšič. Likovno je *Znamenja trajnosti* opremil Atelje Kočica, recenzirala pa sta ga prof. dr. Andrej Kirn in dr. Peter Skoberne.

Kako so *Znamenja trajnosti* nastala? Vsak avtor je sam izbral primer na podlagi dveh kriterijev: 1. delovanje znotraj samoobnovitvene sposobnosti virov in 2. pravično porazdeljevanje koristi in bremen med sodelujočimi. Zbrana

besedila zato predstavljajo zelo različna slovenska okolja in dajejo osnovo za interdisciplinarno povezovanje ter udeležanje tako na osebni kot na institucionalni ravni.

Temeljno izhodišče trajnostnega razvoja so načela, ki delujejo v naravi ter so obravnavana tako, da narava ni ločena od družbe. To povezanost je jedrnatno povzela Alenka Gaberšček v trditvi, da: »...naše bivanje še zdaleč ni usklajeno z načeli narave /.../ in da fizikalnih zakonov ne kršimo, ker so posledice takojšnje, ekološke zakone pa kršimo, ker njihove posledice nastopijo s časovnim zamikom, zaradi česar prihaja do 'tragedije skupnega'«.

Znamenja trajnosti kot rešitev predlagajo učenje za vzpostavljanje »razmerja med notranjo vestjo (prek katere o-zaveščamo), in vestjo, s katero ob-veščamo so-ljudi« (cit. Kočica, 1992). Čeprav se ta proces dogaja v posamezniku, se primeri nanašajo predvsem na skupnost ljudi kot enoto višjega reda, v katero se združujejo posamezniki. »Odnosi na karavanških planinah /.../ izvirajo iz zavesti o omejenih možnostih in potrebi, da se deležniki pošteno dogovorijo o skupni rabi, medtem ko primer vztrajne upornosti Dragatuša kaže na organiziranost lokalne skupnosti, ki je z argumenti in vztrajnostjo dosegla ustrežnejšo rešitev za poseg v njihov prostor.« (cit. Skoberne, 2013)

Navedena primera kaže, da sta na trajnost bistveno vplivala obnovljivost vira in obseg naših potreb. Eden od recenzentov zato komentira: »Trajna kakovost virov ni mogoča, če potrebe ljudi po teh produktih niso omejene oz. obvladane in reflektirane /.../ živeti v skladu z načeli trajnosti, pomeni živeti drugače, z drugačnimi cilji, potrebami in vrednotami /.../ trajnosti tudi politično ni mogoče več ignorirati, ampak se je treba nasprotno politično predstaviti kot njen zagovornik in podpornik.« (Kirn, 2013) »Netrajnostni način življenja je /.../ sodobna oblika zajedalstva in plenilstva človeka na račun drugih živih bitij in je na deklarativni ravni sicer znana, ne vpliva pa še bistveno na odločitve in ravnanja tako posameznikov kot družbenih skupin. /.../ Naši predniki so morali za dolgoročno preživetje upoštevati omejitve v naravi. O trajnosti niso razpravljali, ampak so jo morali živeti. /.../« (Skoberne, 2013)

Urednica v izteku *Znamenj trajnosti* ugotavlja, da ni naključje, da so načela trajnosti trdnjša in bolj dorečena v tistih skupnostih, kjer so naravni pogoji omejeni zaradi

strmine (Alpe) ali suše (Istra, Kočevje ali Kras). Zato evropske in državne strategije trajnosti ne morejo biti uporabna odskočna deska, s katero bi primerjali zbrane primere. Vloga evropskih dokumentov naj bi bila – zrcalo lokalnih posebnosti, možnost za njihovo medsebojno usklajevanje in merilo, nastalo na podlagi primerljivih načel. Ne gre namreč za strukture, ki bi jih bilo mogoče izmeriti in posplošeno opisati, ampak za kontekstualne celote, povezane s spomini, pozitivnimi in negativnimi odnosi in izkušnjami v konkretnih okoljih, ki se »umirjajo in umerjajo« ob etičnem. Kažejo torej tiho vztrajnost, moč, zrelost in žlahtnost slovenskih lokalnih okolij, ki jo nekatere tuje države spet iščejo. Bogojino, Dragatuš, Tišino, Šenčur, Drašiče in Rakitno kot primere prihodnosti in razvoja, ki se odvija bolj molče kot kriče, torej *Znamenja trajnosti* povezujejo prvič, prav to pa kaže, da v prihodnosti ni pričakovati ničesar usodnega ali takega, česar naša kultura ne bi že poznala in nosila v sebi – če le to poznamo in smiselno prilagodimo vsakokratnim okoliščinam ter tako tudi ohranimo.

K povedanemu še sklepna misel: *Znamenja trajnosti* so zaznamovana s premisleki in interpretacijami njihovega idejnega očeta, prof. Boštjana Anka, profesorja gozdarstva. Ob izidu, julija 2013, namreč niti pomislili nismo, da bodo postala pomenljiv spomin nanj. Zazrt v prihodnost je odstiral vedno nove poglede in perspektive ter se v pogovorih s svojimi učenci vedno tudi sam učil, zato prekinitve njegove iskre misli, zvestobe znanju in znanosti ter živega koraka v prihodnost molče kriči. Na strani 33 je zapisal: »Če je osnovni vzrok netrajnosti človekova sebičnost, je upanje za trajnostno prihodnost v sodelovanju.« Sodelovanje založnika in izdajatelja *Znamenj trajnosti*, Andragoškega centra Slovenije, s človekom redkih kvalitiet, ki se je predstavljal preprosto in brez referenc in celo v svoji zadnji samopredstavitvi ni povedal, da je bil študent slovite ameriške Univerze Yale, niti podčrtal svojega pionirstva v preučevanju funkcij gozda in trajnostne misli v Sloveniji ali avtorstva podiplomskega študija Varstvo okolja. Njegov odnos do gozda in ljudi, katerih potrditev mu je vedno bila edino plačilo, bomo z njegovim zgledom laže prenesli v prihodnost, zato ostaja bralcem *Znamenj trajnosti* in širši javnosti prav on – trajno znamenje.

VIRI

- Kirn, A. (2013). Recenzija (neobjavljeno gradivo, dostopno pri avtorici).
 Kočica, J. (1992). Kip in vzgib. V: Knjiga Sestave. Žiga Okorn, Vesna Krmelj, Janko Rožič; Muzej novejšje zgodovine Ljubljana, Umetnostna galerija, Maribor.
 Mlinar, A. (2010). Etika v izobraževanju za trajnostni razvoj V: CRP št. V5-0441, 2010. MIZŠ, Ljubljana.
 Skoberne, P. (2013). Recenzija (neobjavljeno gradivo, dostopno pri avtorici).